

## Kirjallisuutta

*Hirvelä, Päivi – Heikkilä, Satu*

Ihmisoikeudet – käsikirja EIT:n oikeuskäytäntöön. Edita Publishing Oy. Porvoo 2013. XXXVII + 934 sivua.

Esiteltävä teos on hyvin laaja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöä esittelevä käsikirja. Kirjoittajista OTT, VT *Päivi Hirvelä* on Suomea edustava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomari ja OTL, LL.M. *Satu Heikkilä* ihmisoikeustuomioistuimen sihteeristön lakimies.

Kirja on jaoteltu Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) ja sen lisäpöytäkirjojen artiklojen mukaisesti. Teoksen alussa on lisäksi 32 sivun laajuinen esittely valitusten tutkimisesta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa ja lopussa on noin 50 sivun jakso valitusten tutkittavaksi ottamisen edellytyksistä. Kirjassa on lisäksi ihmisoikeussopimuksen teksti.

Teoksen kirjallisuusluettelo on lyhyt. Se sisältää vain seitsemän teosta, joista ainoa kotimainen on *Matti Pellonpään, Monica Gullansin, Pasi Pölösen ja Antti Tapanilan* kirja Euroopan ihmisoikeussopimus (2012). Luettelossa ei ole esimerkiksi ruotsalaisen *Hans Daneliuksen* teosta *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis: en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna* (2012). Teoksesta *Clare Ovey & Robin C. A. White: The European Convention on Human Rights* mainitaan vuoden 2006 painos, vaikka kirjasta on uudempi tarkistettu viides painos vuodelta 2010.

Kirjallisuusluettelo ei tässä tapauksessa ole lähdeluettelo. Teoksen alkusanoissa todetaan, että sen esikuvina ovat olleet käsikirjat *David Harris – Michael O’Boyle – Colin Warbrick: Law of the European Convention on Human Rights* ja *Karen Reid: A Practitioner’s Guide to the European Convention on Human Rights*. Näihinkään teoksiin ei havaintojeni mukaan viitata miltään osin. Kirjassa esitetyille artiklojen tulkinnoille ei olekaan kuin yksi ainoa viitattu oikeuslähde: EIT:n ratkaisut. Kirjan jokaisella sivulla on keskimäärin kuusi alaviitettä. Viittaukset ovat vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta viittauksia yksittäiseen EIT:n ratkaisuun. Viittaus on tehty ratkaisujen numeroituun kohtaan, joten viittaustapa on hyvin käyttökelpoinen lisätietoa kaipaavalle. Kirjasta on siis turha etsiä viittauksia tapauksia koskeviin kommentaarikirjoituksiin tai yleisesityksiin kunkin artiklan sisällöstä ja merkityksestä.

Toisin kuin esikuvansa *Hirvelän* ja *Heikkilän* teos on kirjoitettu vain suomalaiselle yleisölle. Esikuvina olleet teokset ovat yleiseurooppalaisia, eikä niitä ole kohdennettu mihinkään tiettyyn oikeusjärjestykseen. Esittelytapa kaikissa näissä teoksissa on kuitenkin sama: minkään maan kansallisia erityisongelmia ei tuoda esiin. Suomen kielellä kirjoitetun kirjan osalta tätä voidaan pitää ongelmallisena, koska lukijalla saattaa perustellusti olla odotuksia siitä, että kirjassa otettaisiin kantaa suomalaiseen järjestelmään ja arvioitaisiin myös kansallisen lain tai Suomen perustuslain suhdetta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöön. Näin ei siis tehdä.

Asioiden hyvin puolueeton esittely vain ylikansallisella tasolla voi johtua kirjoittajien asemasta valitusten käsittelijöinä ja ratkaisijoina. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että aiempi suomalainen ihmisoikeustuomari *Matti Pellonpää*

julkaisi kirjastaan Euroopan ihmisoikeussopimus kolme painosta ollessaan Strasbourgissa valituksia ratkaisemassa. Pellonpää ja hänen kirjoittajakollegansa tuovat kirjan neljännessä painoksessa laajemmin esiin suomalaisen käytännön ja käyttävät kotimaisia oikeuslähteitä vertailuaineistona silloin, kun se on mahdollista.

Esimerkiksi kelpaa hyvin *ne bis in idem* -kiellon esittely (EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artikla). Vaikka tämä aihe on yksittäisistä oikeuskysymyksistä viime vuosina ehkä eniten työllistänyt Suomen korkeinta oikeutta (18 ennakkopäätöstä ja 18 myönnettyä valituslupaa vuoden 2013 lopussa), ei Hirvelän ja Heikkilän teoksessa edes mainita suomalaiskansallista tulkintaa tai oteta kantaa sen yhteensopivuuteen EIT:n näkemysten kanssa.<sup>1</sup> Sama koskee aiheesta Ruotsissa käytyä keskustelua ja siellä tehtyjä ristiriitaisia ratkaisuja. Myöskään Suomen eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanottoja (PeVL 9/2012 vp ja PeVL 17/2013 vp) ei mainita, kun kirjan sivulla 757 todetaan: »Pöytäkirjan 4 artikla ei myöskään estä kahden prosessin vireilläoloa samanaikaisesti, mikäli kummastakaan ei ole vielä annettu lopullista ratkaisua». Kirjan alkusanat on päivätty 24.4.2013, joten korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2013:59 – jossa KKO muutti aiempaa tulkintaansa vireilläolovaikutuksesta *ne bis in idem* -tapauksissa – ei ole ollut kirjoittajien käytössä, mutta ilmeisesti se ei olisi herättänyt mitään kommentteja, koska sellainen ei tässä kirjassa ole tapana. Kannanotto tähän kysymykseen lienee tulossa EIT:stä, jossa on joukko suomalaisia ja ruotsalaisia valituksia aiheesta odottamassa ratkaisuaan. Tuomarin on varmaankin hyvin vaikea ottaa kirjassaan asiaan kantaa ennakoidakseen sitä, millaiseksi tuomioistuimen linja muodostuu.

Menettelytapa on ymmärrettävä, mutta sitä on vaikea pitää kirjan vahvuutena. Pikemminkin kirjoittajien virka-asema on tämän kirjan heikkous, koska he ovat joutuneet pitäytymään vain jo julkaistuissa ratkaisuissa ja niissä esitetyissä näkemyksissä.<sup>2</sup> Toisaalta kirjaa on tehty tietoisesti toisella tavalla kuin edellä mainittua Pellonpään kirjaa. Kummatkin kirjat ovat yhtä laajoja, noin 950 sivua. Jos nyt käsillä olevaan Hirvelän ja Heikkilän teokseen olisi lisätty kansallista näkökulmaa ja kommentoitu kansallisia käytäntöjä ja säännöksiä, olisi kirja varmastikin kohtuuttomasti laajentunut. Ehkä on parempi, että meillä on nyt suomeksi kaksi erilaista laajaa ihmisoikeussopimusta ja EIT:n oikeuskäytäntöä selostavaa kirjaa.

Kirjan sisältö siis vastaa täysin sen nimeä. Kyse todellakin on vain käsikirjasta EIT:n oikeuskäytäntöön; muuta siitä ei löydy. Tämän rajallisen tehtävänsä kirja täyttää erittäin hyvin, paitsi tarkoilla viittauksilla, myös tiheällä väliotsikoinnilla. Lähes jokaisella aukeamalla on 2–5 väliotsikkoa, joiden alta on helppo etsiä oikeuskäytäntöä esillä olevasta aiheesta. Kirjassa on lisäksi 20-sivuinen asiasanahakemisto, jossa esimerkiksi uskonnonvapauden alta löytyy 12 alakohdtaa. Oikeustapaustuettelossa on lueteltuna sivut, joilla kyseiseen tapaukseen on viitattu. Tapaukset on jaoteltu EIS:n artiklojen mukaisesti, kuten pitkälti itse

<sup>1</sup> Tältä osin hyvä vertailukohta on *Matti Pellonpään* ja *Monica Gullansin* artikkeli: Zolotukhin-linjaus kansallisten tuomioistuinten koetinkivenä. *Defensor Legis* 2011 s. 412–430.

<sup>2</sup> Toinen esimerkki on Suomessa ongelmaksi muodostunut käsitys sananvapaudesta. Hirvelä ja Heikkilä mainitsevat lukuisia suomalaisia tapauksia EIT:n oikeuskäytännöstä, mutta niiden kohdalla ei millään tavalla tuoda esiin sitä, että useassa tapauksessa on ollut kyse Suomen korkeimman oikeuden ennakkopäätöksestä, joka on sittemmin EIT:ssä todettu sananvapautta koskevan 10 artiklan vastaiseksi.

kirjakin. Tarvetta tällaiselle käsikirjalle on niin suomalaisilla tuomareilla, virkamiehillä kuin asianajajillakin.

Hirvelän ja Heikkilän teos on erinomainen lisä suomenkieliseen ihmisoikeuskirjallisuuteen. Se vaikuttaa huolellisesti kirjoitetulta, ja tässä ovat varmasti auttaneet ne samankaltaiset englanninkieliset kirjat, jotka mainitaan teoksen esikuvina. Kirja ei auta lukijaa löytämään muita, varsinkaan suomalaisia oikeuslähteitä. Tämä rajoitus on ymmärrettävä ja siinä suhteessa lukija voi rinnalla turvautua edellä mainittuun Pellonpään ym. teokseen.

*Markku Fredman*